

SAULIUS LILEIKIS

Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, Lietuva
Lithuanian Maritime Academy, Lithuania

VIENTAVĖS KAIP PSICHOLOGINĖS PROBLEMOS JŪRŲ VERSLE TEOCENTRINIS ĮPRASMINIMAS

Theocentric Significance of Loneliness
as a Psychological Problem in the Maritime Business

SUMMARY

The article discusses the psychological problem of loneliness in the maritime business, which has traditionally been a major issue, the extent of which depends on political and technological changes, reductions of a ship's crew, and the usual maritime economism. Research on loneliness and other similar problems faced by employees of the maritime business is usually limited to psychological and medical aspects. A positive theocentric approach, which could valuably enrich the secularized psychotherapeutic and medical approach, is almost undetectable in the research on human resources in the maritime business. This is an important issue because without respect for objective unchanging values, a person inevitably begins to be treated as an object. In the context of Neo-Thomistic philosophy, the most important psychological features of loneliness in the maritime business and the possibilities for its theocentric significance are revealed.

SANTRAUKA

Straipsnyje svarstoma psichologinė vienvėis problema jūrų versle kaip tradiciškai ryški ir gilėjanti priklausomai nuo politinių ir technologinių pokyčių, sumažėjusių laivų įgulų, jūrų verslo ekonomizavimo. Jūrų sektoriaus darbuotojų vienvėis ir kitų panašių problemų moksliniai tyrimai paprastai apsiriboja vien psichologiniais ir medicininiais aspektais. Pozityvus teocentrinis požiūris, kuris galėtų vertybiškai praturtinti sekuliarizuotą psichoterapinį bei medicininį požiūrį, jūrų verslo žmogiškųjų resursų moksliniuose tyrimuose beveik neaptinkamas. Tai didelė problema, kadangi negerbiant objektyvių nekintančių vertybių, asmuo neišvengiamai pradeda būti traktuojamas kaip daiktas. Straipsnyje neotomizmo filosofijos kontekste atskleidžiami svarbesni vienvėis jūrų versle psichologiniai bruožai bei teocentrinio jos įprasminimo galimybės.

RAKTAŽODŽIAI: jūrininkas, vienvėis, psichologija, monoteizmas, teocentrizmas.

KEY WORDS: seafarer, loneliness, psychology, monotheism, theocentrism.

IVADAS

Vienatvės išgyvenimų jūrų sektoriuje problema – tradiciškai ryški ir gilėjanti dėl politinių ir technologinių pokyčių, procesų skaitmenizavimo, sumažintų laivų įgulu, įprasto verslo ekonomizavimo. Ši problema daugiausia tiriama psichologiniu ir medicininio požiūriu (Лебедев 2001: 251–278; Lileikis 2018: 106–108; Plopa 2020: 49–54). Krikščioniškojoje socialinėje doktrinoje vienatvės tema pristatoma solidarumą ir subsidiarumą pagrindžiančiu *asmenybiškumo* lygmeniu. Jūrų sektoriaus darbuotojų sielovados misija – katalikiškoji *Apostolatus Maris* ir protestantiškoji – praktiškai prisideda palaikydama jų orumą, teikdama elementarią materialinę, teisinių konsultacijų, psichoterapinę pagalbą. Globalizacijos sąlygomis internetu prieinama su vienatve susijusi psichologinė ir teologinė informacija gali padėti asmenybei sureguliuoti savo psichoemocinę būseną įvykdžius prasmingus vertybinius pasirinkimus. Raidos psichologijos ir hodegetikos požiūriu ypač veiksminga – *šeimoje* nuo ankstyvosios vaikystės įgyjama teigiama vertybinė patirtis, sudaranti bazę besiformuojančios asmenybės psichologiniam atsparumui, jos adekvačiai savivertei bei savigarbai. *Visybinio ugdymosi* paradigmos lygmeniu, greta antropocentrinės ir sociocentrinės pasaulėžiūros, tikslinga ugdytis teocentrinę, kuri ypač aktuali išgyvenant vienatvę. Pasaulėžiūrų rinkoje teocentrizmą priimti sunku, jį sudėtinga suprasti, teologiškai išsąmoninti, egzistenciškai vertybiškai išgyventi. Teocentrizmas gali dominti, bet reikalauja gilių studijų, kantrybės, o tapęs

nuobodus vargiai galėtų būti aktualizuojamas kaip bazinis psichoterapijos principas patiriant vienatvę darbo vietoje. Absoliuto nematomumo (*invisibilia*) problema gali persipinti su psichologiniu gynybos mechanizmu, asmens santykį su Kūrėju redukavus iki neurotiškai išgyvenamo jo santykio su savo baudžiančiu tėvu vaikystėje trauminio atspindžio (plg. Freud 1927: 43).

Tvarių ilgalaikių vertybių ir dvasinės sveikatos tikslu, leidžiant patraukliai parašytas knygas, teocentrinė pasaulėžiūra iškeliamą kaip psichologiškai artima, jauki ir praktiška darbo iššūkių požiūriu. Ne tiek aristotelizmo, kiek egzistencializmo dvasia parengti XX–XXI a. teologų darbai sudaro santykinai palankesnes sąlygas sąmoningai ir visybiškai formuoti asmenybei svarstant savo pasaulėžiūrą. Jūrų verslo žmoniškųjų resursų tyrimuose teocentris požiūris, galintis deontologiškai praturtinti sekuliarizuotą psichoterapinę ir medicininę, beveik neaptinkamas, o atsisakius objektyvių nekintančių vertybių, kalba apie Dievą tampa nereikalinga ir asmuo neišvengiamai pradeda būti traktuojamas kaip daiktas (plg. Ramonas 2008: 27). Pozityvistinis biheavioristinis žmogaus nuvertinimas padidina vienatvės išgyvenimų problemą.

Teocentris vienatvės įprasminimas metodologiškai grindžiamas *neotomizmu* epistemologija, personalizmu, dvasinės žmogaus prigimties akcentu, iškeliančiu jį virš niūrios kasdienybės. Teocentriškai įprasminama vienatvė jūrų versle leidžia puoselėti lyderystę kaip autentiškos asmenybės profesinio tvarumo kultūrą.

VIENATVĖS JŪRŲ VERSLE PSICHOLOGINĖ PERSPEKTYVA

Jūrų verslo darbuotojai, ypač laivo įgulos jūrininkai, ilgainiui neišvengiamai pradeda išgyventi vienatvę, kuriai užsiėmus pasireiškia jų psichikos pokyčiai. Technologinių procesų operatoriai gali išgyventi tuštumą, depresiją. Išvengiama tendencija, kad dėl ilgo buvimo toli nuo namų, jūrininkų skaičiaus laivų įgulose mažinimo ir sparčių automatizacijos procesų – *vienatvė* drauge su perdegimo sindromu ir dideliu namų ilgesiu tampa viena svarbiausių jūrininko psichosocialinių problemų (Thomas 2003: 13).

Tačiau žmogiškoji būtybė savo prigimtinių psichofiziologinių galių kontekste yra taip protingai didžiojo Kūrėjo sukonstruota, kad žmogaus psichikos sistemai būdinga natūrali gynyba apsauginėmis reakcijomis. Asmens vienatvės išgyvenimai natūraliai sukelia ryškius jam brangių žmonių, šeimos narių, artimųjų vaizdinius, kurie patiriamą vienatvės jausmą mažina. Be to, vienatvės išgyvenimai žmogų skatina mąstyti abstrakčiau, filosofiščiau, kelti savo būties prasmės klausimus. Tai – vertingas psichologinės vienatvės problematikos aspektas, leidžiantis aktualizuoti pasaulėžiūrinių humanitarinių ir socialinių mokslų, pavyzdžiui, aksiologijos, teologijos (kosmologiniu ir teleologiniu lygmeniu), filosofinės praktikos, egzistencinės, geštalto, humanistinės ir kognityvinės psichologijos, logoterapijos pagrindų studijų reikšmę rengiant profesionalus ekstremaliam darbui jūroje, sudarant jiems sąlygas *pažinti* vertybinio mąstymo reikšmę profesionalo asmenybės savikūrai, tiksliniam ir prasmingam

tobulėjimui, agresiją mažinančio abstraktaus mąstymo ugdymosi galimybes, vertybinių nuostatų internalizacijos psichologinius mechanizmus, psichinės savireguliacijos sunkiose situacijose metodus ir technikas.

Tikslinga pažymėti, kad dalis psichologijos, ypač psichiatrijos, tyrėjų, analizuojančių vienatvės operatorių darbe jūrų sektoriuje fenomeną, vadovaujasi teistiniu humanizmu, būtent – mokslų sistemoje įsitvirtinančia krikščioniškąja psichologija, kuri pagrįsta krikščioniškąja antropologija, teigdami, kad vienatvę ypač sunkiai pakelia toks žmogus, kurio asmenybė – skurdi ir kurio pagrindinis rūpestis orientuotas į išorę. Save gerbiančios, gilios, turtingos dvasios žmonės vienatvę pakelia geriau (Лебедев 2001: 253). Dirbti ekstremalioje vienatvės sąlygomis labiau galėtų toks žmogus, kuriam nebūna liūdna su savimi, kuris visuomet turi ką veikti, ir kuriam nereikia savęs demonstruoti reikalaujant kitų žmonių dėmesio. Tai artima krikščioniškosios socialinės doktrinos *asmenybės* koncepcijai (plg. Höffner 1996: 29), kurioje vienatvė laikoma būtina asmenybės gyvenimo dalimi, jos dvasinės gelmės, solidumo, savarankiško sprendimų priėmimo, lyderystės sąlyga.

Psichologinės vienatvės problematikos svarstymą kreipiant populiariųjų lyderystės teorijų linkme, būtų galima aktualizuoti genetinės prigimties reikšmę iškeliančią „*didžiojo žmogaus*“ koncepciją, kuri galėtų pagrįsti būsimų jūrų verslo darbuotojų savilyderystės, ypač savireguliacijos, galimybių sistemą, pavyz-

džiui, profesinio orientavimo kontekste, ankstyvojoje jaunystėje, atsižvelgiant į kandidato temperamentą, kuris yra įgimtas ir ilgainiui iš esmės nekinta, ir charakterį, kurį galima ugdytis. Nors tikėtina, kad vienatvė būtų sunkiau pakeliama sangvinikui ekstravertui, tačiau taikant kompleksinį vertinimą tikslinga neapriboti karjeros perspektyvų tiems jaunuoliams, kurie veržiasi studijuoti jūreivystės mokslus ir kurių išankstiniai psichologiniai duomenys nėra optimalūs. *Situacinė lyderystė* iškelia situacinį požiūrį ir orientuoja kūrybiškai pagal situaciją rasti išeitį vienatvės sąlygomis. *Igūdžių, lyderio ir pavaldinio mainų* ir *tarnaujančiosios lyderystės* teorijos galėtų būti internalizuojamos kaip vertybinės nuostatos – laivo įguloje puoselėti komandinį darbą, lankčius tarpusavio santykius, kompensuojant vienatvės jausmą.

Psichopatologiniu požiūriu labai ilgai besitęsianti vienatvė gali skatinti asmenybės psichikos sutrikimus, degradaciją. Įprastų socialinių santykių nutraukimas gali stimuliuoti šoką, nerimą, depresiją ir apskritai skurdesnį asmenybės gyvenimą, kai tenkinami tik fiziologiniai poreikiai, atsisakoma aukštesnių siekių, kilnesnių tikslų, įskaitant transcendentinę savo būties suvokimo perspektyvą. Ryšių su artimaisiais nutraukimas stipriai išgyvenamas ne tik vienatvės sąlygomis, bet ir ilgai dirbant izoliuotoje grupėje. Ilgamečiai straipsnio autoriaus tyrimai rodo, kad jūrininkai, ilgėdamiesi jiems brangių žmonių reiso metu, moraliniu lygmeniu perkainoja savo santykius su jais, ryžtasi su artimaisiais geriau bendrauti. Tai sudaro jūrininko savilyderystei reikšmingą jo asmenybės brandos procesą (plg. Lileikis 2018: 108).

Socialinėje filosofijoje, sociologijoje, socialinėje psichologijoje tiriamas altruizmo fenomenas. Psichoanalitiniu požiūriu altruizmą gali skatinti menka savivertė, vidiniai konfliktai, psichologiniai gynybos mechanizmai. Humanistinės psichologijos požiūriu altruizmą, prosocialų elgesį skatina *vertybės*. Nors egoizmo ir altruizmo kategorijos motyvaciniu lygmeniu natūraliai persikloja, tačiau labiau su vienatve susijęs egoizmas ir su vertybinio įsipareigojimo kitam džiaugsmu susijęs altruizmas gali būti atskirti kaip elgesio tendencijos. Jungtinių Amerikos Valstijų afroamerikiečių pilietinių teisių judėjimo vadovas, Nobelio taikos premijos laureatas, baptistų pastorius kankinys Martinas Lutheris Kingas savo garsiojoje homilijoje teigia, kad žmogus turi apsispręsti, ar jam vaikščioti kūrybinio altruizmo šviesoje, ar destruktuvio egoizmo tamsoje.

Kaip minėta, žmogaus psichikos sistema vienatvės sąlygomis natūraliai ginasi, pasireiškia kompensaciniai gynybos mechanizmai, kuriuos pastiprina unikalūs savireguliacijos gebėjimai. Vienišas žmogus natūraliai linksta personifikuoti įvairius objektus, susikurti įsivaizduojamus partnerius, su kuriais jis bendrauja ne tik vidiniu kalbėjimu (mintimis), bet ir išoriniu (garsiniu). Kalba, paprastai atlikdama kito žmogaus elgesio regulavimo funkciją, tampa komandomis sau pačiam ir skatina žmogų reguliuoti savo elgesį. Mintyse pasakytas žodis nėra toks įtaigus, kaip garsiai ištartas ar parašytas. Todėl dienoraščio rašymas dirbant jūroje tradiciškai laikoma ypač veiksminga profilaktikos priemone išgyvenant vienatvę. Išorinis kalbėjimas veikia efektyviai ir žmogui padeda valdytis situacijoje, nes

įgyja tokią reikšmę, kokią turėtų kito žmogaus jam pasakytas žodis, skatinantis atitinkamus psichoemocinius išgyvenimus. Sveikų žmonių polinkis garsiai mąstyti, kalbėtis su savimi, kaip išorinio sąveikos poreikis pastebėtas ne tik jiems esant vienatvės sąlygomis laive, bet ir apskritai įveikiant sunkumus bei pavojus gyvenime. Atskleista tendencija, kad jūrininkai, kurie ekstremaliomis sąlygomis garsiai nesikalbėjo su personifikuotais objektais ar įsivaizduojamais partneriais, nerašė dienoraščio, – dažniau

išgyveno su psichopatologija besiribojančias psichines būsenas, ūmias psichozes, iškreiptai suvokė aplinką, kliedėjo. Nustatyta, kad garsinis kalbėjimasis su savimi streso būsenoje padeda išvengti neurozės (plg. Лебедев 2001: 262). Teocentrinėje perspektyvoje profesionalo kalbėjimasis su savimi gali būti ekstrapoliuojamas, praturtinamas ir transformuojamas į savitą kalbėjimąsi su savo Kūrėju – didžiuoju antgamtiniu Asmeniu, esmingai ir autentiškai išgryninant savo asmenybės būties giliųjų prasmių turinį.

VIENTVĖS JŪRŲ VERSLE TEOCENTRINIS ĮPRASMINIMAS

Krikščionybės ištakose judaizme, kuris iš esmės yra monoteistinis ir teocentrinis, iki šiol reguliariai pabrėžiama, kad Dievas yra *vienas*. Pažodžiui – „vien tik Viešpats“ – hebr. *Adonai echad* (Ist 6, 4b). Vienas – ne tik skaičius, bet ir esminis žmogaus orientyras, bazinė transcendentinio lygmens vertybinė idėja, kurią perėmė krikščionybė ir vėliau – islamas. Ši monoteistų dėmesį koncentruojanti bendra vertybinė idėja jūrų sektoriuje laiduoja didelį potencialą lygiaverčiai bendrauti išsilavinusiems žydams, krikščionims ir musulmonams laivo įguloje ar jūrų uosto kompanijoje, atsisakius primityviojo prozelitizmo.

Svarstant vienatvės jūrų versle problemą, Dievo *vienumas* ir *vienatvė* tampa ypač prasmingi. Monoteistinėje protologijoje laikoma, kad iki pasaulio sutvėrimo egzistavo tik Dievas – vienas, tobulas, absoliutus, visiškai nieko nestokojantis. Tačiau monoteistinį paradoksą sudaro tai, kad jis, *egzistenciniu* lygmeniu savo vienatvėje būdamas absoliutus, vi-

sažinis ir visagalis, *gyvybiniu* lygmeniu tarsi nėra visiškai patenkintas, ypač krikščionišku požiūriu, pasak kurio, „Dievas yra meilė“ – gr. *ó θεός αγάπη ἐστίν* (1 Jn 4, 8b). Agapė – geranoriškumas, praturtinimas, dovanojimas. Kūrėjas, išlikdamas, koks buvo, dalinasi savo būtimi sukurdamas pasaulį ir žmogų. Šis kūrimo aktas – tai tobulas Dievo egzistencijos gyvybinis įprasminimas, kuris teologiniu požiūriu Kūrėjo asmenyje vyksta nekintamu būdu, vienu ir tuo pačiu metu, susiejant praeitį ir ateitį į vieną bendrą visumą kaip amžinąją transcendentinę *dabartį*, sujungiant protologiją su eschatologija.

Transcendentinio Kūrėjo siekis dalintis savo būtimi su kitais ir dalinimasis ja kūrimo aktu lemia didįjį žmogaus tikėjimo romantizmą ir jo kaip dovanos bei pašaukimo išgyvenimus. Kūrėjo pasidalinimas savo buvimu, sukuriant kitus, monoteistinėje teologijoje laikomas ontologiniu gėriu, kurio suvokimo ir praktinio taikymo galimybė įdiegta į žmo-

gaus prigimtį. Todėl žmogaus ir jo prigimties raiška visada vertintina ontologiniu, antropologiniu bei aksiologiniu lygmeniu. Žmogus, turėdamas galimybę gilintis į teologiją kaip Dievo ir žmogaus santykio mokslą, pradeda suvokti, kad yra sukurtas Kūrėjo *kaip meilės* ir *iš meilės* pagal jo „paveikslą ir panašumą“ (pažodžiui: „kaip/pagal mūsų paveikslą, kaip/pagal mūsų panašumą“) – hebr. *betzelmenu kidmutenu* (Pr 1, 26a): *tzelem* – paveikslas, šešėlis, forma, atstovas; *demut* – panašumas, artimumas. Todėl žmogaus prigimtinis pašaukimas jį skatina tapti vis labiau panašiu į besidalinantį savo Kūrėją, kuris yra vienas (plg. Laumenskaitė 2014: 104–105). Tapti mylinčiu ir kuriančiu panašiai, iš dalies kaip jis. Ypatingas asmens santykis su Kūrėju gyvenime reiškiasi kūryba, dalinimusi. Socialiniame kontekste šio santykio patirtis tampa ypač vertinga darbo ir apskritai gyvenimo krizių atvejais, įskaitant ilgiau užsitęsusių vienvėjų.

Jūrų verslo žmonės, ypač jūrininkai, paprastai pasižymi tam tikra transcendentine pasaulėžiūra. Per daugiau nei 20 metų darbo Lietuvos aukštojoje jūreivystės mokykloje šio straipsnio autorius sutiko tūkstančius kažkuo tikinčių ar agnostiškų jūrininkų, kiek mažiau – įvairių konfesijų krikščionių, tarp kurių daugiausia atsiskleidė stačiatikių. Stipriausiai monoteistinę pasaulėžiūrą išreiškė užsieniečiai jūreivystės studentai – musulmonai sunitai. Kadangi sumažėjus laivų įguloms ir skaitmenizuojant jūrų technologinius procesus vienvėvės problema gilėja ir pastaraisiais dešimtmečiais vienvėvės išgyvenimai jūroje fiksuojami kaip ryškūs ir dažniau tampa tyrėjų dė-

mesio objektu (Лебедев 2001: 251–278; Thomas 2003: 13; Gerstenberger, Welke 2008: 280–283; Plopa 2020: 49–54), teocentrinio požiūriu prasminga monoteistinės pasaulėžiūros žmogui savo vienvėvėje suvokti, kad ir Dievas savo esme yra vienas. Tačiau monoteizmas drauge nurodo kitą Dievo esmės pusę – dalintą savo būtimi ir gyvenimu su kitais sukuriant pasaulį ir žmogų. Tai stipriausiai išreiškta judeo krikščionybėje, kurioje Dievas pasaulį sukuria ant Sinajaus kalno ir galiausiai kenozės būdu jam apsi-reiškia ir jį atperka.

Krikščioniškuoju požiūriu Kūrėjas tapo kūriniumi, solidarizuodamasis su žmogumi, ir pirmiausia su tuo, kuris – *vienišas* plačiaja šio žodžio prasme. Šis kontekstas – vertingas psichologiškai, nes solidarumas kaip tarnavimas kitiems vienišam žmogui suteikia psichoterapinę perspektyvą savivertės ir socialiai prasmingo gyvenimo požiūriu. Asmuo darbo vietoje gali būti vienas fiziškai ir psichologiškai, bet jis žino, kad savo darbu prisideda prie kitų žmonių gerovės. Išsilavinę ir socialiai brandūs laivo ir uosto veiklos procesų operatoriai aiškiai suvokia, kad dirba ne tik dėl gero atlyginimo, bet ir atlieka pareigą, tarnystę, atsakingai dirbdami tiek dėl savo šeimos gėrio, tiek tarnaudami visai jūrų sektoriaus technosocialinei ekonominei sistemai, atlikdami darbą, kuris reikalingas užtikrinant saugų krovinių bei keleivių gabenimą jūra ir krovinių krovimą uoste.

Monoteistinė perspektyva, skirtingai nei deistinė ar panteistinė, atskleidžia, kad Absoliutui, kuriam nieko netrūksta, reikia žmogaus. Todėl antropologiniu

požiūriu ir žmogaus prigimtis sutvarkyta taip, kad jis labiau siekia būti reikalingas *kitam* nei pats būti reikalingas *ko nors*. Jei gyvenime dažniau vadovaujamas principu „*man reikia*“, tai kol aktualizuotas poreikis nepatenkinamas, patiriama depresija, kurią reklamų gamintojai skatina manipuliacijomis, tarp jų psichologiniu teroru. Ir priešingai, jei klausama „*kuo galiu būti naudingas?*“, vienatvės problema sprendžiama monoteistiškai pagrįsta psichoterapija ir vienatvė jūrų versle transformuojama į socialinį išsipareigojimą. Monoteistiniu požiūriu Dievui žmogaus reikia visada. Teocentrinė asmens pasaulėžiūra savaime ugdo reikalingumo Kūrėjui ir jo kūrinijai džiaugsmą, grįstą autentiškos saviraiškos polėkiu ir dėkingumu.

Vertinant teocentriškai, kad ir kokia būtų žmogaus vienatvė, *prasmė* būti ir konstruktyviai veikti išlieka visada. Dažnai žmogus *nežino*, kokia ji. Tačiau teocentrinė pasaulėžiūra vertybiškai funkcioja kaip suvokimas, kad galutinė prasmė vis tiek *yra*. Suvokiama, kad Kūrėjas žino, kodėl vienaip ar kitaip atsitinka žmogaus gyvenime. Viena vertus, *yra laisva valia* veikti ir patirti savo veikimo pasekmes. Kita vertus, eschatologinės perspektyvos požiūriu žmonijos istorijoje yra tam tikra *predestinacija*, ir todėl vienatvės išgyvenimai taip pat turi savo prasmę. Tai išlaisvina iš papildomų rūpesčių, sunkių išgyvenimų ne tik dėl patiriamos vienatvės, bet ir dėl nerimo, kaip Jobo atveju, intelektualiai formuluojant klausimą, kodėl reikalinga vienatvė patirti, ir kodėl didysis Visatos Dizaineris būtent *taip* suorganizavo gyvenimo įvykius. Teocentrinė pasaulėžiū-

ra padeda *pasitikėti* patiriamų gyvenimo įvykių prasmingumu. Šiame kontekste žmogaus intelektas ir erudicija pasiekia tokį lygį, kuriame empiriškai nepatiriamas transcendentinis Kūrėjas ir *nežinojimas* priimami kaip prasminga vertybė. Nežinojimas nereiškia, kad žmogus mažiau žino. Veikiau priešingai. Žmogus pasiekia tokį aukštą pažinimo lygį, kad tampa išmintingas. Ne beatodairiškai siekia „viską“ žinoti, bet ramiai ir brandžiai susidėlioja savo gyvenimo įvykių raidos mozaiką, kurioje yra vietos tiek žinojimui, tiek ir prasmingam *nežinojimui*, kuris paradoksaliai tampa sokratiškuoju žinojimo praturtinimu.

Būsimų jūrų sektoriaus darbuotojų profesinę edukaciją tikslinga praturtinti platesniu ir gilesniu požiūriu į vienatvę, jiems mokantis savarankiškumo, atsparumo, sąmoningai pasirinkti, asmeniškai laisvai prisiimti atsakomybę ir patirti tam tikrą *prosocialios vienatvės* komfortą. Vienatvės, kaip integralios asmenybiškumo principo vertybės socialinėje krikščioniškojoje doktrinoje, ugdymasis nukreiptas prieš bėgimą nuo savęs, pasinėrimą į šurmulį ir pramogų triukšmą. Žmogus vienas pats turi išgyventi laisvės, atsakomybės ir sąžinės akistatą. Šio pobūdžio vienatvė sudaro esminę žmogaus jauseną (plg. Höffner 1996: 30). Tai lemia žmogaus kaip asmenybės *solidumą*, kurio šiais laikais ypač trūksta ir prieš kurį nukreipta veikia globali internetinė pramogų industrijos sistema. Jūrų sektoriaus atveju teocentrinė vienatvės samprata asmenybiškumo kontekste sukuria pozityvią erdvę būsimam jūrų verslo profesionalui ugdytis lyderystę, socialinę atsakomybę, solidžią vertybinę laikyseną.

IŠVADOS

Užsitęsęs vienatvės išgyvenimams jūrų technologinių procesų operatoriams pasireiškia psichinės veiklos pakitimai. Tačiau psichikos sistema natūraliai gina si apsauginėmis reakcijomis, o gilios, turtingos dvasios žmonės apskritai vienatvę pakelia geriau, perkainoja savo santykius su pasiilgtais artimaisiais. Ilgalaikės vienatvės sąlygomis natūralu ir tikslinga žmogui kaip socialinei būtybei kalbėtis su personifikuotais objektais, įsivaizduojamais partneriais, rašyti dienoraštį, išvengiant ryškių psichopatologinių pasekmių. Garsinis profilaktinis teocentrinės pasaulėžiūros asmens kalbėjimasis su savimi transformuojasi į pokalbį su savo Kūrėju asmenybiniame santykiyje ir įgyja ne tik psichoterapinę, bet ir transcendentinę reikšmę.

Vienatvės jūrų versle teocentrinis įprasminimas kyla iš monoteistinio suvokimo, kad ir Dievas yra vienas. Teologinį paradoksą sudaro tai, kad egzistenciniu lygmeniu savo vienatvėje būdamas

absolūtus, jis gyvybiniu meilės lygmeniu nėra visiškai patenkintas. Kūrėjas istorijoje negali nemylėti, nekurti, nesirūpinti, neapreikšti, neatpirkti. Išlikdamas, koks buvo, jis dalinasi savo būtimi sukurdamas žmogų ir sudaro didįjį asmens teocentrinės pasaulėžiūros romantizmą, dovaną ir pašaukimą tapti vis labiau panašiu į savo Kūrėją, būti mylinčiu, kuriančiu, socialiai atsakingu. Socialiai brandūs laivo ir jūrų uosto veiklos procesų operatoriai dirba ne tik dėl gero atlyginimo, bet ir atlieka visuomeninę pareigą, atsakingai tarnaudami visai jūrų sektoriaus technosocialinei ekonominei sistemai. Jie atlieka darbą, kuris reikalingas, kad būtų užtikrintas saugus krovinių gabenimas jūra bei krova uoste. Teocentrinė pasaulėžiūra ugdo asmens reikalingumo Kūrėjui ir jo kūrinijai jausmą, žadina savivertę. Teocentrinė vienatvės samprata leidžia būsimam jūrų verslo profesionalui ugdytis lyderystę, grįstą solidumu ir socialine atsakomybe.

Literatūra

- Freud Sigmund. 1927. *Die Zukunft einer Illusion*. Wien, Zürich, Leipzig: Internationaler Psychoanalytischer Verlag.
- Gerstenberger Heide, Welke Ulrich. 2008. *Arbeit auf See. Zur Ökonomie und Ethnologie der Globalisierung*. Münster: Westfälisches Dampfboot.
- Höffner Joseph. 1996. *Krikščioniškasis socialinis mokymas*. Iš vokiečių k. vertė L. Anilionytė. Vilnius: Aidai.
- Laumenskaitė Irena Eglė. 2014. Krikščioniškoji antropologija: problemos ir atvertys, *Soter* 50(78): 95–114.
- Lileikis Saulius. 2018. *Jūrų lyderystė: vertybės, psichologija, saviugda*. Klaipėda: Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla.
- Plopa Mieczysław. 2020. Psychological Studies of Stress Experienced by Seamen during a Long-Distance Sea Voyage, *Insights on the Depression and Anxiety* 4: 49–54.
- Ramonas Arvydas. 2008. *Doktrina apie Dievą Trejybę*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Thomas Michelle. 2003. *Lost at Sea and Lost at Home. The Predicament of Sea-Faring Families*. Cardiff: Seafarers International Research Centre.
- Лебедев Владимир Иванович. 2001. *Экстремальная психология. Психическая деятельность в технических и экологически замкнутых системах*. Москва: Юнити-дана.